

DR. CSENDES BÉLA

A MEZŐGAZDASÁGI ÁRAK SZEREPE A TERMELŐSZÖVETKEZETEK ANYAGI ÖSZTÖNZÉSÉNEK FEJLESZTÉSÉBEN

A szövetkezeti gazdaságok sajátos helyzetükből következően tevékenységük olyan megválasztására törekcszenek, amely mellett — adottságaik ésszerű felhasználásával — *a legkedvezőbb* eredményt érhetik el. Anyagi érdekeltségük erre ösztönzi őket, következésképpen termelésüknek a társadalmi újratermelés folyamatába való eredményes bekapcsolása, döntéseiknek a népgazdasági célkitűzésekkel való összhangbáhozása, csak az anyagi érdekeltségük figyelembevételével lehetséges.

A gazdasági mechanizmusunk megjavítására irányuló munka csak akkor vezethet eredményre, ha számol a szövetkezetek adott helyzetével, ha a szövetkezeti anyagi érdekeltségre épít. Vonatkozik ez a szövetkezetekkel kapcsolatos ár- és pénzügyi rendszer kérdéseire éppúgy, mint a tervezési, felvásárlási stb. rendszerre.

A szövetkezeti érdekből adódó döntéseknek a népgazdasági célokkal való egyeztetésére az állam döntően a gazdasági ösztönzőkkel, az ár- és pénzügyi rendszer megfelelő rendszerével hathat. Az anyagi ösztönzés eszközeinek kell mind népgazdasági, mind üzemi szinten lehetővé tenni az érdekek egyeztetését, a gazdasági tisztánlátást, a szövetkezetek termelésének szabályozását.

Az állami irányítás gazdaságpolitikai (gazdasági ösztönző) eszközei között döntő szerepe van az árrendszernek.

Ezt a jelentős szerepet azonban csak akkor képes jól ellátni, ha az árrendszer megfelel az alábbi követelményeknek:

- az árak tükrözik a társadalmilag szükséges ráfordításokat,
- ösztönöznek a társadalom szükségleteinek megfelelő termelési szerkezet kialakítására,
- elősegítik a műszaki fejlesztést,
- kellően rugalmasak, alkalmazkodnak a piac követelményeihez és egyúttal viszonylagos jövedelemstabilitást és megfelelő termelési biztonságot nyújtanak.

Korábbi (1966 előtti) mezőgazdasági áraink ezeknek a követelményeknek sok tekintetben nem feleltek meg.

I.

A KORÁBBI (1966 ELŐTTI) MEZŐGAZDASÁGI ÁRRENDSZER FŐBB PROBLÉMÁI

Az 1965 előtti években érvényesült mezőgazdasági árrendszert (eltekintve az időközben végrehajtott nem túlságosan számottevő módosításoktól) lényegében még 1957-ben vezettük be. Ebben az időben a magyar mezőgazdaságban túlnyomó volt a kisparaszti gazdálkodás. Mivel az egyéni gazdaságokban ekkor már sem a hajlam, sem a lehetőség nem volt meg a termelés valamennyire is számottevő beru-

házással járó fejlesztésére, a mezőgazdasági árszínvonal kialakításánál elvként érvényesült az, hogy számottevő beruházást lehetővé tevő jövedelmet a felvásárlási árak ne tartalmazzanak.

Időközben azonban megszűnt az egyéni gazdálkodás, létrejöttek a termelőszövetkezeti gazdaságok. Ezzel egyidőben azonban a mezőgazdasági árakat, az új — gyökeresen megváltozott — viszonyok követelményeinek megfelelően nem módosítottuk, hanem *lényegében* fenntartottuk a kisparaszti viszonyokra (amikor a felhalmozás nem volt cél) szabott mezőgazdasági árakat. A mezőgazdaság szocialista átszervezésével létrejött új helyzet alapvetően különbözik a korábbitól. A termelőszövetkezeti viszonyok kedvező lehetőségeket biztosítanak a mezőgazdasági termelőerők gyors ütemű fejlődésének. Ehhez azonban jelentős beruházások szükségesek. Olyan mezőgazdasági árakra van szükség, amelyek a termelőszövetkezeti üzemeknek lehetőséget nyújtanak a szükséges beruházási feladatok megvalósítására. A korábbi mezőgazdasági árszínvonal ezt a lehetőséget nem biztosította.

A mezőgazdasági árrendszer értékelésekor feltétlenül figyelembe kell venni a termelőszövetkezetek sajátos jellegét. Mindenekelőtt a következőket:

- a) A szövetkezetek termelőeszközei csoporttulajdont képeznek.
- b) A csoporttulajdon viszonyai között a csoport tagjai csak az általuk megtermelt jövedelmet használhatják fel.
- c) A termelési kérdésekben a szövetkezeti kollektíva dönt és viseli a helytelen döntések káros következményeit éppúgy, mint a helyes döntések előnyeit.
- d) A csoporttulajdon elvei gyakorlatilag nem érvényesülhetnek hatékonyan abban az esetben, ha a termelési döntésekhez nem biztosítják az árak a szükséges mértékű felhalmozás lehetőségeit is.

A szocialista nagyüzemek létrehozásának időszakában és az ezt követő néhány évben indokolt volt a kisparaszti gazdaságok viszonyaira felépített árak alkalmazása, mivel az átszervezés során felmerülő, a kieső kisparaszti termelőeszközök pótlását, a nagyüzemi termelés megindításához szükséges beruházásokat a termelőszövetkezetek mindenképpen csak jelentős állami támogatással valósíthatták volna meg. A közös termelés megindítását a nagyüzemi feltételek kialakítását célzó beruházások állami erőből történő biztosítása egyben módot nyújtott arra is, hogy az erőforrások elosztásánál szinte szövetkezetenként differenciáltan lehessen érvényesíteni az állam politikai, gazdasági és szociális szempontjait.

Az 1959—1965 közötti években érvényesített ár- és pénzügyi rendszer alapvetően arra épült, hogy a kieső kisparaszti termelőeszközök pótlása és a nagyüzemi gazdálkodáshoz szükséges további új termelőkapacitások létesítése *döntően* állami hitelekben történt. A termelőszövetkezeteket ebből kifolyóan nagy hiteltartozások terhelték. Visszafizetés esetén a szövetkezetek egy része nem lett volna képes (az adott mezőgazdasági árak mellett) a termelésnövelési lehetőségeit is figyelembe véve pótolni az elhasználandó termelőeszközöket és a kívánt mértékben növelni tagjai jövedelmét.

A mezőgazdasági árszint a termelőszövetkezetek számottevő hányadában még a hiteltartozások törlése esetén *sem* biztosította volna azt, hogy a termelőszövetkezetek az árakban visszakapják az elhasznált termelőeszközök pótlásához szükséges (társadalmilag indokolt) értéket (az amortizációt) és egyidejűleg — feltételezve a termelés emelkedését is — növeljék tagjaik jövedelmét is. Az adott árszint ezért nem volt képes megfelelően biztosítani a termelőszövetkezeti tagok anyagi érdekeltségének érvényesítését. A paraszti életszínvonalnak a termelés növelésével egyidejűleg történő emelését biztosító árak szükségességét különösen aláhúzza a következő körülmény: A termelőszövetkezeti szektorban (szektorátlagban) még jelen-

leg is kihasználatlan munkaerőkapacitások vannak, és ez mezőgazdasági termelésünk növelésének egyik jelentős faktora. Minden ésszerű gazdaságfejlesztés azon alapszik, hogy a viszonylag bővében levő termelési tényezőket hozza mindenkéltt mozgásba. Termelőszövetkezeteinkben azonban a munkaerő bevonásának előfeltétele az, hogy a termelés növelésével egyidejűleg emelkedjék a termelőszövetkezeti tagok jövedelme is.

A szóban forgó mezőgazdasági árszínvonal mellett — a hiteltartozások leírása után is — csak állami erőből lehetett volna a termelőszövetkezetek egy részében biztosítani a termelésbővítés lehetőségeit. Ez esetben a központi és a helyi szervek feladatát képezte volna továbbra is a beruházási keretek megszabása, elosztása, a felhasználás ellenőrzése, stb. Ilyen körülmények között azonban számításba kellene venni a gazdálkodás bürokratikus vonásainak további terjedését. Elkerülhetetlenül fennállna és fokozódna az a káros jelenség, hogy az egyébként is szűkös eszközök sok esetben nem gazdaságosan kerülnek felhasználásra. Elképzelhetetlen ugyanis olyan gazdaság feletti irányító szerv, amely minden esetben helyesen képes felmérni az egyes termelőszövetkezetek azon sokrétű, legtöbbször egymástól erősen eltérő sajátos adottságait, amelyek a helyes beruházási döntésekhez nélkülözhetetlenek. De még abban az esetben is, ha feltételezzük azt, hogy irányító szerveink képesek, vagy képesek lesznek erre, egy olyan állapot, amikor a termelésfejlesztés legdöntőbb kérdéseiben nem a szövetkezeti tagok döntenek, alapjában ellenkezik a termelőszövetkezeti jelleggel.

Árrendszerünkben nem lehetett egészségesnek és gazdaságilag indokoltnak tartani azt, hogy az ipari és a mezőgazdasági árak eltérő tartalmúak. Mezőgazdasági árszínvonalunk nem tartalmazta a mezőgazdasági felhalmozáshoz szükséges tiszta jövedelmet, ugyanakkor az ipari árakban realizálódott nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdaságban megtermelt tiszta jövedelem egy része is.

Ez azt a visszás helyzetet idézte elő, hogy évről-évre az értéknél alacsonyabb mezőgazdasági árszinttel (és az értéknél magasabb ipari árszint révén) jelentős mezőgazdaságban megtermelt értéket vontunk el, s hogy azután „állami támogatás” címén „juttassuk” azt vissza a mezőgazdaságnak. Az adott ipari és mezőgazdasági árarányok mellett lehetetlen volt biztosítani a népgazdasági tisztánlátást. Azt, hogy az eltérő tiszta jövedelem tartalmú árak milyen erősen torzítanak, érzékeltetik a következő számok. 1961-ben az *érvényes árakon* számítva az ipar hozzájárulása a nemzeti jövedelemhez 58,1%, a mezőgazdaság hozzájárulása pedig 20,4% volt. Ezzel szemben *azonos típusú árakon* számítva az ipar részesedése csak 37,1%, míg a mezőgazdaság nemzeti jövedelemhez való hozzájárulása 33% lett volna.* (Az OT Tudományos Osztályán végzett számítások adatai.)

Külön is fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a termelőszövetkezetek jellegéből adódó jövedelem megítélési módból kifolyóan, az állami vállalatokhoz képest, a tsz érzékenyebben reagál a magas termelőeszköz árakra. Viszonylag bőséges munkaerő esetén a termelőszövetkezetek számára még az esetben sem érdemes élmunkát, holtmunkával helyettesíteni, ha a holtmunka fokozott felhasználásával együttjáró kiadás a felszabaduló élmunkával elért megtakarítással megegyezik. Tekintettel arra, hogy termelőszövetkezeteink többségében jelenleg az egységnyi élmunkára jutó jövedelem (kiosztott jövedelem) rendkívül alacsony, a magas ipari eredetű termelőeszközárak akadályát képezik a termelőszövetkezetekben a korszerű termelési eljárások elterjedésének.

* A számítások a termelési ártípus *b*, *c* változata szerint történtek, ahol a lekötött termelőeszközöket és a bérköltséget is figyelembe veszik.

A mezőgazdasági árszínvonal kialakításának körülményei kihatottak a mezőgazdasági árarányokra is. Ezek az árarányok sok tekintetben nem feleltek meg a termelőségviszonyoknak. Közismert, hogy a kenyérgabonát sok termelőszövetkezetben nem szívesen termelték. Hasonlóképpen a szarvasmarhatenyésztés egyes területein sem megfelelőek az árarányok. Az árarányokon tehát feltétlenül változtatni kellett — és kell még a jövőben is — különben számolni kell azzal, hogy bizonyos termékeket a termelőszövetkezeti szektorokban továbbra sem fognak kellő mennyiségben termelni, illetve, hogy rendszeresen a szövetkezeti jelleget sértő adminisztratív előírásokat kell alkalmazni. Ez rontja a termelőszövetkezeti parasztság termelési kedvét, ezen túlmenően pedig akadályozza a kedvezőtlen jövedelmezőségű cikk termelésének fejlesztését, a termelési költségek csökkentését.

Mezőgazdasági ármechanizmusunk általában rugalmasabb volt mint az ipari. Ennek ellenére az árak rugalmassága elmaradt a követelményekhez képest. Az árak viszonylagos — a követelményekhez képesti merevsége akadályát képezte a keresletkínálat egyensúlyba hozásának. Évről-évre előfordult — főleg azon termékeknél, amelyeknél, nagy és gyakori termésingadozások vannak —, hogy a nagy termés esetén alkalmazott, viszonylag magasabb ár akadályozta a termés elhelyezését, vagy fordítva, gyenge termés esetén az árak merevsége folytán a rossz termés minden következménye a termelőket sújtotta.

II.

AZ ÉSSZERŰ MEZŐGAZDASÁGI ÁRRENDSZER NÉHÁNY KÉRDÉSE

1. Az árszínvonal meghatározásával szemben támasztott főbb követelmények

a) Az árszínvonal meghatározásánál figyelembe veendő ráfordítások. Az ésszerű, közzgazdaságilag megalapozott mezőgazdasági árszínvonalnak a még művelés alatt tartandó (a népgazdasági szükségletek által meghatározott) legrosszabb földek átlagos ráfordításait kell figyelembe vennie. A legrosszabb föld alatt nem a lehető legrosszabb természeti feltételek között gazdálkodó néhány termelőszövetkezetet kell érteni, hanem a termelőszövetkezetek egy nagyobb csoportjának átlagát. Ilyen lehet például a legrosszabb természeti feltételek között gazdálkodó termelőszövetkezetek átlaga, amin a termelőszövetkezeti üzemek mintegy 20%-a értendő.

Az árszínvonal meghatározásánál figyelembe veendő legrosszabb földekkel kapcsolatban azonban nem lehet a mai termelési struktúrából kiindulni. Az illetékes mezőgazdasági irányító szerveknek mielőbb ki kellene alakítaniok az említett szövetkezeti üzemcsoportok kívánatos (távlatilag elérendő) termelési struktúráját. A közzgazdaságilag indokolt mezőgazdasági árszínvonalnál a ráfordítások számbavételekor ezek után lehetne figyelembe venni azt, hogy a legrosszabb földeken milyen struktúra melletti ráfordítást kell az árban elismerni.

A mezőgazdasági árszínvonal kialakításakor az adott üzemeknél (a legrosszabb természeti feltételek között gazdálkodó üzemeket értve ezalatt) az üzem egészére kell az árszínvonalban a ráfordításokat elismerni.

A legrosszabb természeti feltételek között gazdálkodó üzemcsoportban a kívánatos termelési struktúra megállapítása alapján adódik azon termékeknek a köre, amelyeket a még művelés alatt tartandó legrosszabb földeken is termelni kell. E termékek árában a legrosszabb természeti adottságok között gazdálkodó üzemek átlagos ráfordításait célszerű figyelembe venni.

Az összes többi termék árát (tehát amelyeket az ármeghatározásnál legrosszabb természeti feltételek között gazdálkodó üzemekben nem célszerű termeltetni) az említettnél jobb természeti feltételek figyelembevételével kellene megállapítani.

b) *Az árszínvonalon belül biztosítandó jövedelem.* Az árszínvonalnak az anyagi ráfordításokon felül biztosítani kell a szövetkezeti tagoknak a népgazdasági tervekben előírányzott életszínvonal emelését. A gazdaságpolitikai célkitűzések által meghatározott paraszti életszínvonal-emelkedést is figyelembe véve, megállapítható az, hogy a társadalmilag indokolt élőmunka-ráfordításokat milyen munkadíj összeggel kell figyelembe venni a társadalmilag indokolt önköltség kiszámításakor.

Az árszínvonalnak azonban a személyi jövedelmen felül biztosítani kell a szükséges felhalmozást is. Ezért külön problémaként jelentkezik az árszínvonalon belül a felhalmozásra biztosítandó jövedelem megállapítása. Ennek a jövedelemrésznek a megállapításakor a termelőszövetkezeti szektor termelési célkitűzéseinek eléréséhez szükséges beruházásokat kell mindenekelőtt megállapítani. Ezt a gazdaságpolitikai célkitűzéseket figyelembe vevő népgazdasági terv tartalmazza. A továbbiakban eldöntendő, hogy a tervcélkitűzések megvalósításához szükséges beruházások milyen hányadát kell üzemi felhalmozásból biztosítani. Vagyis, hogy az árszínvonalnak mekkora felhalmozást kell az üzemek számára biztosítani. Ennek megállapításakor az látszik célszerűnek, ha beruházási típusonként elemezzük azt, hogy milyen beruházásokat célszerű üzemi és milyen népgazdasági akkumulációból megvalósítani. Ezután megállapítható, hogy az árakban mekkora összegű jövedelemmel kell számolni erre a célra.

c) *Az árszínvonal meghatározásánál az egyik kiindulópont az ésszerű, közgazdaságilag megalapozott ipari árszínvonal.*

Nem lehet közgazdaságilag megfelelőnek tekinteni egy olyan mezőgazdasági árszínvonalat, amely a mezőgazdaságban úgy biztosít többé-kevésbé elfogadható jövedelem-színvonalat, hogy közben a mezőgazdaságban felhasznált ipari eredetű termelőeszköz árakat az ipari ráfordításoktól, ill. az ésszerű ipari árrendszertől eltérően (alacsonyabban) állapítja meg (kettős ipari árrendszer).

Az ésszerű mezőgazdasági árrendszer feltételezi, hogy a népgazdaság minden ágában a társadalmilag indokolt ráfordításokat hűen tükröző tiszta jövedelem tartalmú (ill. a tiszta jövedelem tartalomában csak indokolt mértékű eltérést lehetővé tevő) árak érvényesülnek.

Mindebből következik, hogy az ésszerű mezőgazdasági árszínvonal alapvetően csak az egyéb népgazdasági ágak árrendezésével egyidőben valósítható meg. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az egyéb árak rendezése előtt ne tegyünk számottevő lépéseket a helyes mezőgazdasági árszínvonal kialakítása felé, javítva a jelenlegi kedvezőtlen helyzetet.

d) *A ráfordításoknál figyelembe kell venni az időjárás hatását is.*

Ezért az árszínvonalnál figyelembe veendő társadalmilag indokolt ráfordításokat a több éves (3—5 éves) átlagos hozamok alapján célszerű megállapítani.

2. *A termékenkénti árakkal (arárányokkal) szemben támasztott követelmények*

Az árszínvonalnak a termelőszövetkezetek általános anyagi érdekelttségét kell kifejeznie a termelésben, a termelés fejlesztésében. Az ararányoknak az anyagi érdekelttséget különféle termékek termelésére kell biztosítaniok. Az árszínvonalon belül a termékenkénti árakkal szemben a fő követelmény tehát a népgazdasági célkitűzéseknek megfelelő termelési szerkezet kialakítására való ösztönzés. Ennek a

feladatnak a megoldása meghatározott jövedelmi arányokat kifejező árakat követel termékenként, az egységnyi munkára és az egységnyi területre. Ez a követelmény a szövetkezeti gazdaságok körülményei között a tulajdonviszonyok és a mezőgazdasági termelés sajátosságából adódik. Nevezetesen abból, hogy a termelőszövetkezetek földterülete adott és adott az eltartandó taglétszám, ill. népesség. Szerepet játszik ebben az is, hogy a különféle termékek termelése egységnyi területre számítva eltérő foglalkoztatást és szükségképpen eltérő nagyságú jövedelem eltérést tesz lehetővé. A szövetkezetek érdekeltsége közvetlenül az egy főre számított évi bruttó jövedelem maximalizálására irányul, ezért feltétlenül számolni kell azzal, hogy a termelési szerkezet megválasztása ennek a törekvésnek van alárendelve, a szövetkezetek ennek alapján döntenek a különféle termékek termelésének társításáról. Ez a jövedelmi érdekeltség adott viszonyaink között (adott tervfeladatokat feltételezve) a termékenkénti árak olyan megállapítását követeli, amely mellett az egységnyi területre kisebb foglalkoztatást biztosító termékeknel egységnyi munkára számítva lényegesen nagyobb bruttó jövedelem érhető el, mint a nagyobb munkaigényű termékeknel. A jelenleg érvényes áraink ezt a követelményt tükrözik. Az alacsony árszínvonal miatt azonban ez ma ellentmondásokat idéz elő. Az új mechanizmusban ezeket az ellentmondásokat meg kell szüntetni a mezőgazdasági termelés adottságainak maximális felhasználására ösztönző árarányok kialakításával.

Az utóbbi években a közgazdászok körében elég széles körben elfogadott, hogy az árképzésben az árcentrum meghatározásánál a tiszta jövedelmet részben a lekötött eszközök, részben az élőmunkaráfordítás arányában kell meghatározni. Az árszínvonalal kapcsolatban a fentiekben szoltam arról, hogy adott gazdaságpolitika függvényében hogyan közelíthető meg a tiszta jövedelem nagysága. Felmerül azonban egy már tiszta jövedelem meghatározási módszer is. A mezőgazdaságban felhasznált egységnyi eleven munkát a népgazdasági szinten kialakuló tiszta jövedelem hányaddal is lehet pótlékolni. E számításnál a mezőgazdaságban (adott esetben a termelő szektor egészében) felhasznált „v”-t kellene mindenekelőtt kiszámítani és ennek alapján a népgazdasági m/v ráta szerint számítani a mezőgazdasági árszínvonalal biztosítandó tiszta jövedelmet. Ebben az esetben az így kapott összes tiszta jövedelmet lehetne ezután az eszközelekötés (beleértve ebbe a földlekötést is), illetve az élőmunkaráfordítás alapján termékenként szétosztani.

A mezőgazdasági árcentrum kialakításakor a tiszta jövedelem nagyságának meghatározása mellett nagy problémaként jelentkezik az, hogy a tiszta jövedelem milyen hányadát célszerű a lekötött eszközök (beleértve a földet is) és az élőmunka arányában felosztani. A probléma részben abból adódik, hogy a föld gazdasági értékelése mind ez ideig megoldatlan kérdés. Míg a föld gazdasági értékelése megnyugtató módon nem kerül megoldásra, ha az imént említett árképzési elvet akarjuk érvényesíteni, mást nem tehetünk mint azt, hogy a jelenlegi árarányokban foglalt bruttó jövedelemarányokat tekintjük kiinduló pontnak, úgy hogy a már ma is nyilvánvaló áraránytalanságokat egyidejűleg korrigáljuk. Ennek értelmében a mai árarányokban foglalt bruttó jövedelemarányokat tartanánk fenn a magasabb jövedelemfelosztáskor is (természetesen a szükséges árarány-korrekciókat végrehajtva).

Az árcentrum-képzési problémák miatt, de főként a társadalmi célkitűzések és a termelői érdeknek megfelelő rugalmasabb mezőgazdasági árrendszer szükségessége miatt, a mezőgazdasági árcentrum csak orientációt nyújthat a helyes, az indokolt mezőgazdasági árarányok kialakításához. Továbbra is alapvető szerepet kell véleményem szerint tulajdonítani a megfelelő mezőgazdasági árarányok kialakításában az ún. kitapogatásos módszereknek.

3. A mezőgazdasági árak kialakításának rendszere

A főbb mezőgazdasági termékek állami felvásárlási árát általában a jövőben is célszerűnek látszik központilag előre, a termelési ciklus megkezdése előtt meghatározni és meghirdetni. A szerződéses termelési rendszernek ez igen fontos feltétele. Az áraknak azonban — megítélésem szerint — általában nem szabad egy termelési periódusnál hosszabb időszakra vonatkozni. A kereslet-kínálat összhangba hozására — még a főbb termékek esetében is — rugalmas árpolitika szükséges, ezért olyan termékeknél, mint a kenyérgabona, cukorrépa, hizottsertés, napraforgó, stb. az ár egy évre vonatkozóan kerülhet megállapításra. (A hizottmarhánál 2—3 év.) A zöldség, gyümölcs, baromfi, tojás stb. termékfélésegeknél a központi árhatóság csak tájékoztató árat (átlagár, alsó-felső árhatár) állapítana meg a szerződéses feltételek meghirdetésével egyidejűleg. A tényleges árat a terméshelyzet ismeretében időszakonként, területenként a felvásárló szervek határoznák meg. Ez az ár meghatározási módszer látszik célszerűnek az olyan termékeknél is (amelyek ugyan nem tipikusan szabadpiaci termékek), mint a bor, a szőlő.

Az alapvető élelmiszerek (kenyér, liszt, hús, zsír, tej, vaj, cukor stb.) fogyasztói árát a fő mezőgazdasági termékekhez hasonlóan ugyancsak a központi árhatóság fix árként állapítaná meg a felhasznált termékek felvásárlási árainak mozgását, változását követve.

A szabadpiaci cikkek ipari bekerülési árát ugyancsak együtt célszerű változtatni a felvásárlási, ill. a fogyasztói árral.

Az előzőekben ismertetett módon kialakításra kerülő árrendszer elérése azonban csak fokozatosan történhet.

Az árrendszeren mindenekelőtt a következő változásokat kell végrehajtani.

Mielőbb emelni kellene a mezőgazdasági árszínvonalat úgy, hogy az a következőkre nyújtson fedezetet:

— a társadalmilag indokolt holtmunka-ráfordítások megtérülésére, beleértve ebbe az amortizációs költségeket is,

— biztosítsa a termelőszövetkezeti tagoknak a tervben előírt életszínvonal-növekedést, a tervben előírt termelésnövekedés alapján,

— tegye lehetővé (a termelőszövetkezeti hitelek rendezését is figyelembe véve) a hitelek visszafizetését,

— nyújtson lehetőséget a szövetkezeti üzemeknek a korábbinál nagyobb arányú saját erőből történő felhalmozásra.

Ezeknek a célkitűzéseknek megvalósítását szolgáló intézkedések részben már megtörténtek: Az MSZMP KB 1965. decemberi határozata alapján a felvásárlási árak felemelésével mintegy 10%-kal nőtt a mezőgazdasági árszínvonal. 1966. év végén nagyarányú hitelelengedést hajtottunk végre. Mindez lehetővé tette az amortizációs alapképzés megvalósítását. A fenti intézkedések eredményeként mezőgazdasági áraink jelentősen közelebb kerültek a társadalmi ráfordításokhoz, noha még mindig alatta maradnak.

Az eddig megvalósított intézkedések a szövetkezeti gazdaságok gyorsabb fejlődését segítik elő és egyben közelítenek az előbbieket során ismertetett árrendszerhez.

Д-р. Бела Чендеш:

**РОЛЬ ЦЕН НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ПРОДУКТЫ
В РАЗВИТИИ МАТЕРИАЛЬНОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ
ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ**

Статья знакомит с проблемами сельскохозяйственных цен прежней системы (до 1966 года), а именно, с низким уровнем цен, неоднородным содержанием промышленных и сельскохозяйственных цен, несоответственным в важнейших отношениях соотношением цен, с отсутствием соответствующей гибкости цен.

В дальнейшем статья обсуждает некоторые теоретические вопросы создания рациональной сельскохозяйственной системы цен — принимаемые во внимание при образовании цен затраты (издержки), определение чистого дохода, учитываемого в ценах, и его распределение по видам продукции. Затем коротко знакомит с некоторыми важнейшими чертами системы цен (цены твердые, подвижные цены и т. д.).

Dr. B. Csendes:

**ROLLE DER AGRARPREISE IN DER WEITERENTWICKLUNG
DER FINANZIELLEN ANSPORNUNG DER PRODUKTIONSGENOSSENSCHAFTEN**

Der Artikel befasst sich mit den Problemen des früheren landwirtschaftlichen Preissystems (vor 1966). Diese waren: niedriges Preisniveau, unterschiedlicher Gehalt der Industrie- und Agrarpreise, in den hauptsächlichlichen Belangen nicht entsprechende Preisproportionen, Mangel an entsprechender Preiselastizität.

Desweiteren beschäftigt sich der Artikel mit einigen theoretischen Fragen der Ausgestaltung des rationellen landwirtschaftlichen Preissystems, wie z. B. die bei der Preisgestaltung zu berücksichtigenden Aufwendungen, die Bestimmung des in den Preisen eingeschlossenen Nettoertrages und dessen Verteilung auf die einzelnen Produkte. Zum Abschluss werden einigen Hauptzüge des Preissystems (fixe Preise, bewegliche Preise usw.) kurz behandelt.